

MR SANJA MILIVOJEVIĆ
BILJANA MIHIĆ*

Organizacije koje pružaju pomoć žrtvama kriminaliteta u Beogradu (rezultati istraživanja)

Tekst predstavlja prikaz rezultata istraživanja o nevladinim organizacijama u Beogradu koje se bave zaštitom i pružanjem pomoći žrtvama različitih oblika kriminaliteta a koje je sprovedeno krajem 2002. godine za potrebe službe za pomoć žrtvama kriminaliteta. U uvodnom izlaganju daje se kratak pregled razvoja službi za pomoć žrtvama kriminaliteta u svetu i regionu, objašnjava potreba za osnivanjem takve službe u našoj zemlji kao i predmet i cilj rada i cilj istraživanja. U drugom odeljku prezentiraju se uzorak, način prikupljanja podataka i cilj intervjua. Treći odeljak posvećen je analizi dobijenih podataka. U zaključku se razmatraju rezultati i zapaženi problemi, predlozi za njihovo rešavanje, kao i pravci budućeg razvoja službi i organizacija koje pružaju pomoć žrtvama kriminaliteta u Srbiji.

Ključne reči: žrtve, kriminalitet, nevladine organizacije, službe za pomoć žrtvama.

Uvod

Tokom poslednjih decenija prošlog veka u mnogim zemljama širom sveta osnovane su brojne službe za pomoć žrtvama kriminaliteta. Službe za pomoć žrtvama kriminaliteta definišu se kao «servisi koji žrtve kriminaliteta tretiraju sa dignitetom i saosećanjem, pružajući im finansijsku i emocionalnu pomoć i koje omogućavaju ostvarivanje njihovih prava»¹ odnosno kao servisi koji «pružaju finansijsku

i logističku podršku i lični tretman žrtvama kriminaliteta».² Ove službe pružaju različite usluge žrtvama kriminaliteta: informacije, intervenciju u krizi, pravnu pomoć, emocionalnu podršku i slično, pri čemu se neke ograničavaju samo na upućivanje i informisanje a druge objedinjuju i ostale oblike pomoći. Njihov nastanak početkom sedamdesetih godina iniciran je, naročito u Sjedinjenim Američkim Državama i Velikoj Britaniji, porastom kriminaliteta u ovim zemljama kao i razvojem pokreta za zaštitu ljudskih i ženskih prava, prava žrtava kriminaliteta i viktimologije.³ Brojne lokalne i nacionalne službe za pomoć žrtvama kriminaliteta i grupe za zaštitu prava žrtava nastajale su i zbog frustracija i razočaranja koje su žrtve doživljavale u krivičnoj proceduri i sistemu krivičnogopravne zaštite, zbog čega su upravo same žrtve ili njihove porodice pristupile osnivanju organizacija koje bi se zalagale za njihova prava.⁴ Ovaj trend je bio naročito izražen u SAD. Širom Amerike žrtve kriminaliteta pretvarale su sopstvenu agoniju u aktivizam.⁵ On se nije ispoljavao samo u osnivanju službi za pomoć žrtvama već i u formiranju grupa za lobiranje za njihova prava kao i grupa za prevenciju kriminaliteta u okviru lokalnih zajednica i na državnom nivou. Tokom

2 Elias, R. (1992) "Which Victim Movement? The Politics of Victim Policy" u: Fattah, E. A. *Towards a Critical Criminology*, London: Macmillan, str. 75.

3 Više o službama za pomoć žrtvama kriminaliteta u Velikoj Britaniji i SAD i razlikama između evropskog i američkog sistema videti u: Čopić, S., Vidaković, I. (2002) "Službe za pomoć žrtvama kriminaliteta u Engleskoj, Velsu i Severnoj Irskoj" i Milivojević, S. (2002) "SAFE HORIZON – služba za pomoć žrtvama kriminaliteta u Njujorku", *Temida*, br. 2.

4 Faherty, S. (1999) *Victims and Victims' Rights – Crime, Justice and Punishment*, Philadelphia: Chelsea House Publishers, str. 21.

5 US Department of Justice, Office for Justice Programs (1998) *From Pain to Power: Crime Victims Taking Action*, Washington DC, september.

* Mr Sanja Milivojević i Biljana Mihić su istraživačice Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja u Beogradu i članice Viktimološkog društva Srbije.

1 US Department of Justice (1997) *New Directions from the Field: Victim's Rights and Services for 21st Century* na web strani www.ojp.usdoj.gov/ovc/new/directions

vremena, službe za pomoć žrtvama kriminaliteta su evoluirale od prve faze, koju je karakterisalo prepoznavanje žrtava i njihovih potreba i osnivanje službi koje bi te potrebe zadovoljile, do faze u kojoj se bolje razume uloga službi u sistemu krivičnopravne zaštite i kritički analizira dosadašnji rad sa ciljem da se u budućnosti on unapredi.⁶

U zemljama Centralne i Istočne Evrope tek se početkom devedesetih godina prošlog veka otpočelo sa osnivanjem službi za pomoć žrtvama kriminaliteta. Međutim, u našoj zemlji i regionu ovaj proces je još uvek na početku. Potreba za osnivanjem službi za pomoć žrtvama kriminaliteta na ovim prostorima očigledno postoji, naročito nakon završetka ratova koji su potresali Balkan u poslednjoj deceniji prošlog veka kao i zbog činjenice da su sve zemlje regiona u periodu tranzicije i ekonomske krize koja sa sobom nosi rizik od povećanja ukupnog kriminaliteta a posebno nasilnog.⁷ Viktimološko društvo Srbije je, kao organizacija koja se bavi zaštitom i promocijom prava žrtava svih oblika viktimizacije, otpočelo krajem prošle godine sa pripremama za osnivanje službe za pomoć žrtvama kriminaliteta a koja je, po ugledu na engleski sistem, zamišljena kao upućujući servis. U okviru priprema za osnivanje službe za pomoć žrtvama kriminaliteta Viktimološko društvo Srbije sprovelo je istraživanje sa ciljem da se dođe do podataka o tome koje nevladine organizacije u Beogradu pružaju pomoć žrtvama kriminaliteta i u čemu se sastoji pomoć koja se pruža klijentima.

Cilj ovog teksta je prikazivanje dobijenih rezultata kako bi građanima i klijentima predočili koje oblike pomoći i usluga žrtvama kriminaliteta pružaju nevladine organizacije na teritoriji Beograda. Takođe, smatramo da će ovaj tekst pomoći i nevladinim organizacijama koje pružaju pomoć žrtvama da bolje sagledaju stanje stvari u ovoj oblasti nevladinog sektora. Najzad, ovaj tekst će poslužiti kao izvor informacija budućoj Službi za pomoć žrtvama kriminaliteta prilikom upućivanja žrtava na odgovarajuće nevladine organizacije.

Uzorak i metod

Do informacija o organizacijama koje pružaju pomoć žrtvama različitih oblika kriminaliteta došli smo preko web site-a Centra za razvoj neprofitnog

sektora⁸ i Direktorijuma ženskih nevladinih organizacija⁹. U uzorak za istraživanje ušle su sve organizacije koje, prema prezentiranim informacijama u navedenim izvorima, pružaju pomoć žrtvama kriminaliteta na teritoriji grada Beograda i to kroz svoju osnovnu aktivnost ili pojedine vremenski ograničene programe/projekte. Uzorak su sačinjavale 24 nevladine organizacije: Beogradski centar za ljudska prava, Centar za antiratnu akciju, SOS telefon i Centar za devojke, Centar za unapređivanje pravnih studija, Centar za pravnu zaštitu »Right to protection«, Dečiji romski centar, Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Međunarodna mreža pomoći, Incest trauma Centar, Iz kruga, Savetovalište protiv nasilja u porodici, Sklonište za žene i decu žrtve nasilja, SOS telefon za žene i decu žrtve nasilja, Komitet pravnik za ljudska prava, Autonomni ženski Centar, Justicia, ATIP susret, ASTRA, Fond za humanitarno pravo, Caritas, Prihvatilište za žene žrtve nasilja, Sklonište za žene žrtve trgovine ženama, Psihološko savetovalište u Domu omladine i Beogradska pomoć eksploatisanoj deci i omladini – BEOSUPPORT.

Od 24 organizacije koje su ušle u uzorak intervjua je obavljen sa 19 nevladinih organizacija: SOS telefon i Centar za devojke, Dečiji romski centar, Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Centar za antiratnu akciju, Međunarodna mreža pomoći, Iz kruga, Savetovalište protiv nasilja u porodici, Sklonište za žene i decu žrtve nasilja, SOS telefon za žene i decu žrtve nasilja, Komitet pravnik za ljudska prava, Autonomni ženski Centar, Justicia, ATIP susret, ASTRA, Fond za humanitarno pravo, Prihvatilište za žene žrtve nasilja, Sklonište za žene žrtve trgovine ženama, Psihološko savetovalište u Doma omladine i Beogradska pomoć eksploatisanoj deci i omladini - Beosupport.

Podaci o aktivnostima nevladinih organizacija prikupljani su putem intervjua. Osnovni cilj intervjua bio je prikupljanje ažuriranih podataka za bazu podataka Službe za pomoć žrtvama kriminaliteta o tome koje nevladine organizacije pružaju konkretnu pomoć žrtvama i u čemu se ona sastoji, kako bi prilikom upućivanja od strane Službe žrtva bila obaveštena o tome kakvu pomoć može dobiti i naravno, kako bi bila upućena na odgovarajuću nevladinu organizaciju.

Problemi u realizaciji istraživanja otpočeli su već sa prikupljanjem podataka o tome koje organizaci-

6 Freiberg, A. (2000) "Working Together to Improve Services for Victims of Crime", na web strani http://www.victimsa.org/conference/arie_freiberg.htm

7 Kao potvrdu za ovu tvrdnju možemo navesti i rezultate ovog istraživanja: svi predstavnici intervjuisanih nevladinih organizacija složili su se da postoji potreba za osnivanjem službe za pomoć žrtvama kriminaliteta u Srbiji.

8 www.crmps.org.yu

9 SOS Telefon za žene i decu žrtve nasilja (2002) *Feministička agenda*, Beograd.

je pružaju neku vrstu pomoći žrtvama usled neažuriranosti web site-a Centra za razvoj neprofitnog sektora. U razgovoru sa predstavnicima nekih nevladinih organizacija (Centar za antiratnu akciju, Beogradski Centar za ljudska prava, Centar za unapređivanje pravnih studija) saznali smo da su programi za pomoć i podršku žrtvama u ovim organizacijama postojali ali su okončani i da oni više ne pružaju konkretnu pomoć žrtvama. Nedostatak u ažuriranju web site-a Centra za razvoj neprofitnog sektora delimično je otklonjen novim CD-om i Direktorijumom nevladinih organizacija koji su izašli krajem ove godine, što ne umanjuje značaj redovnog ažuriranja web site-a.

Zbog nemogućnosti kontaktiranja, odlaganja već zakazanog sastanka kao i izostanka odgovora na poslat upitnik jedan broj nevladinih organizacija nije obuhvaćen istraživanjem (Centar za pravnu zaštitu, Caritas, Incest trauma centar). Ostale organizacije koje su obuhvaćene uzorkom a sa kojima nije obavljen intervju izostale su zbog toga što su programi za pomoć žrtvama u ovim organizacijama okončani (Beogradski Centar za ljudska prava, Centar za unapređenje pravnih studija).

Rezultati

Intervjuisanjem predstavnika 19 nevladinih organizacija došlo se do sledećih rezultata:

18 organizacija pruža neposrednu pomoć i podršku žrtvama i to prvenstveno:

- porodičnog i/ili seksualnog nasilja
- nasilja nad decom
- trgovine ženama
- žrtvama torture.

Veliki broj nevladinih organizacija se pored osnovne delatnosti bavi i pružanjem pomoći žrtvama drugih oblika viktimizacije (Tabela 1).

Kada su u pitanju vrste pomoći koje intervjuisane nevladine organizacije pružaju žrtvama uglavnom se radi o sledećim oblicima pomoći:

- pravna pomoć i zastupanje na sudu
- emocionalna i psihološka pomoć
- praktična pomoć

Sve intervjuisane organizacije pružaju potrebne informacije žrtvama koje im se obrate za pomoć (Tabela 2).

Pravna pomoć obuhvata besplatne pravne savete i pisanje podnesaka, dok je zastupanje na sudu uglavnom ograničeno samo za najteže slučajeve. Medicinska pomoć od strane nevladinih orga-

nizacija se retko pruža i uglavnom podrazumeva upućivanje i saradnju sa zdravstvenim institucijama, dok su u pojedinim organizacijama zaposleni i lekari (npr. Sklonište za žene žrtve trgovine ženama, IAN). Praktična pomoć uglavnom podrazumeva manju finansijsku pomoć, odeću, hranu, smeštaj i slično.

Tipologija korisnika/žrtava kojima se pruža pomoć može se posmatrati po polnoj i starosnoj strukturi, kao i prema pripadnosti određenim marginalizovanim grupama.

Nevladine organizacije koje su specijalizovane za pružanje pomoći ženama žrtvama različitih oblika viktimizacije su SOS telefon i Centar za devojke, Savetovalište protiv nasilja u porodici, Sklonište za žene i decu žrtve nasilja, Justicia, ASTRA, Prihvatilište za žene žrtve porodičnog nasilja, SOS telefon za žene i decu žrtve nasilja, Autonomni ženski Centar, Sklonište za žene žrtve trgovine ženama i Dečiji romski Centar. Ostale nevladine organizacije koje smo intervjuisali pružaju pomoć i ženama i muškarcima.

Jedina specijalizovana nevladina organizacija za pružanje pomoći deci žrtvama je Dečiji romski Centar. Većina intervjuisanih nevladinih organizacija pruža pomoć deci ali kao sporednu aktivnost, uz pomoć koju pružaju odraslima.

Organizacije specijalizovane za pružanje pomoći posebnim kategorijama korisnika odnosno marginalizovanim grupama su Dečiji romski Centar, kada je u pitanju romska populacija i iz kruga za pružanje pomoći žrtvama sa telesnim invaliditetom i njihovim porodicama. Ostale organizacije pružaju pomoć posebnim kategorijama korisnika i marginalizovanim grupama u okviru svojih redovnih aktivnosti.

Prvi kontakt žrtve sa nevladinim organizacijama je uglavnom putem telefona, bilo da je u pitanju pozivanje SOS linije ili telefonskog broja organizacije, kada se vrši i zakazivanje sastanka. U većini organizacija moguć je i direktan odlazak žrtve u prostorije organizacije.

Pomoć žrtvama se pruža i telefonski i lično. Većina organizacija pruža pomoć na oba pomenuta načina (Tabela 3).

U svim organizacijama usluge koje se pružaju žrtvama su besplatne.

Broj korisnika/žrtava kojima se pružaju usluge varira od organizacije do organizacije (Tabela 4).

Kada je reč o kadrovima koji rade sa žrtvama kriminaliteta, u većini organizacija neposredan rad sa žrtvama je rezervisan za zaposlene - profesionalce (pravnike, psihologe, defektologe, pedagoge,

Tabela 1. Prikaz rezultata prema oblasti angažovanja

Naziv NVO	porodično nasilje	nasilje nad decom/ adolescentima	seksualno nasilje	trgovina ženama	tortura/kršenje ljudskih prava
SOS tel. i Centar za devojke	*	◇	*		
Dečiji romski centar	*	◇	*		
Helsinški odbor					◇
IAN	*	*	*		◇
Iz kruga	◇	*	◇		
Savetovalište protiv nasilja u porodici	◇	*			
Skolništvo za žene i decu žrtve nasilja	◇	*	*		
Komititet pravnika za ljudska prava					◇
Beosupport	*	*	◇	*	
Justicia	◇		*		
ATIP susret	◇	*	*		
ASTRA			*	◇	
Fond za humanitarno pravo					◇
Prihvatište za žene i decu žrtve nasilja u porodici	◇	*			
SOS tel za žene i decu žrtve nasilja	◇	*	*		
Psihološko savetovalište u Domu omladine	◇		*		
Autonomni ženski centar	*		◇		
Skolništvo za žene žrtve trgovine ženama				◇	

Napomena: ◇ osnovna delatnost * sporedna delatnost

socijalne radnike) i neprofesionalce koji su u većini slučajeva prošli stručne edukacije za rad sa žrtvama. U pojedinim organizacijama zastupljeni su i volonteri (Dečiji romski Centar, Beosupport, Justicia i Autonomni ženski Centar).

Zaključak

Istraživanje je pokazalo da nevladine organizacije pružaju raznovrsnu pomoć žrtvama kriminaliteta na teritoriji Beograda ali se ona ipak svodi na samo neke oblike viktimizacije. Tako žrtve porodičnog i seksualnog nasilja kao i žrtve torture imaju mogućnost da se obrate za pomoć velikom broju nevladinih organizacija dok, na primer, ni jedna nevladina organizacija ne pruža pomoć

žrtvama razbojništva, telesnog povređivanja, nasilja izvan porodice i slično. Osim informacija, koje pružaju sve ispitivane nevladine organizacije, žrtva se, u zavisnosti od toga za koji oblik pomoći se specijalizovala određena nevladina organizacija, nudi psihološko odnosno psihijatrijsko savetovanje ili psihoterapija, emocionalna podrška, pravni saveti, praktična pomoć itd. Na ovom mestu treba istaći i neadekvatnu zaštitu dece žrtava kriminaliteta. Naime, ne postoje specijalizovane organizacije koje bi se bavile isključivo decom žrtvama (osim jedne i to kada je u pitanju romska populacija), već se pomoć deci pruža u okviru redovnih aktivnosti, odnosno uz pružanje pomoći odraslima.

Analizom dobijenih podataka uočena su i određena ograničenja kada je u pitanju pružanje

Tabela 2. Prikaz rezultata prema vrsti pomoći koju NVO pružaju žrtvama

Naziv NVO	pravna pomoć	zastupanje na sudu	emocionalna podrška	psihološka pomoć i psihoterapija	praktična pomoć	medicinska pomoć
SOS tel. i						
Centar za devojke			✧	*		*
Dečiji romski centar			✧	*	*	
Helsinški odbor	✧	*				
IAN	*	*	*	✧		*
Iz kruga	*	*	✧			
Savetovalište protiv nasilja u porodici	*	*	✧	*	*	
Skolništvo za žene i decu žrtve nasilja			*	*	✧	
Komititet pravnika za ljudska prava	✧	*				
Beosupport			✧	*		
Justicia	✧	*				
ATIP susret			*	✧		
ASTRA	*	*	✧	*		
Fond za humanitarno pravo	✧	*				
Prihvatište za žene i decu žrtve nasilja u porodici	*	*	*	*	✧	
SOS tel za žene i decu žrtve nasilja	*		✧	*		
Psihološko savetovalište u Domu omladine			*	✧		
Autonomni ženski centar			*	✧		
Skolništvo za žene žrtve trgovine ženama	*	*	*	*	✧	*

Napomena: ✧ osnovni oblik pomoći * ostali oblici pomoći

pomoći pojedinim kategorijama žrtava. Ovde se posebno misli na lica sa telesnim invaliditetom, za koje, kada se nađu u poziciji žrtve, postoji samo jedna specijalizovana nevladina organizacija (Iz kruga). Slična situacija je i sa licima sa posebnim potrebama kojima većina organizacija ne pruža pomoć zbog pomanjkanja stručnog osoblja kao i činjenice da nisu obučeni za rad sa ovom kategorijom korisnika. Kao problem istaknuto je i nepostojanje uslova za zbrinjavanje ovih lica u postojećim skloništim. Nadalje, psihotičnim bolesnicima je, osim pomoći koju mogu da im pruže postojeće nevladine organizacije, po pravilu, neophodna i stručna medicinska pomoć koju jedino mogu dobiti u zdravstvenoj ustanovi, naročito u slučajevima

»rascvetalih psihoza«. Stoga intervjuisane nevladine organizacije ističu da nisu u mogućnosti da im pruže svu potrebnu pomoć i tretman.

Besplatnu pravnu pomoć žrtvama pruža nekoliko nevladinih organizacija ali je to, čini se, nedovoljno, jer većina organizacija postavlja određena ograničenja, naročito kada je u pitanju zastupanje na sudu. Naime, zbog ograničenih finansijskih sredstava za realizaciju ovih projekata odnosno pomanjkanja profesionalaca – advokata, ove organizacije prinuđene su da zastupanje svedu na »najteže« slučajeve.

Skolništva za žrtve nasilja i trgovine ženama rezervisana su za žene i decu žrtve nasilja odnosno trgovine. Veliki problem u vezi sa skloništim je nji-

Tabela 3. Način pružanja pomoći žrtvama

Naziv NVO	telefonski	direktno (lično)	telefonski i lično
SOS tel. i Centar za devojke			*
Dečiji romski centar			*
Helsinški odbor			*
IAN			*
Iz kruga			*
Savetovalište protiv nasilja u porodici			*
Sklonište za žene i decu žrtve nasilja		*	
Komiteta pravnika za ljudska prava			*
Beosupport			*
Justicia			*
ATIP susret			*
ASTRA			*
Fond za humanitarno pravo		*	
Prihvatište za žene i decu žrtve nasilja u porodici		*	
SOS tel za žene i decu žrtve nasilja			*
Psihološko savetovalište u Domu omladine		*	
Autonomni ženski centar			*
Sklonište za žene žrtve trgovine ženama		*	

hov nedovoljan kapacitet kao i vremensko ograničenje boravka u skloništu, zbog čega je istaknuta potreba za proširenjem kapaciteta postojećih ili otvaranjem novih skloništa.

Sa korisnicima/žrtvama uglavnom rade profesionalci i neprofesionalci različitih profila koji su prošli razne edukacije, dok u veoma malom broju organizacija rade volonteri/volonterke. Takođe, u većini nevladinih organizacija postoji stručna supervizija.

Kada je u pitanju odnos sa državnim institucijama i drugim nevladinim organizacijama, predstavnici nevladinih organizacija ističu da se situacija znatno poboljšala kada su u pitanju neke institucije, naročito policija, ali da još uvek egzistira problem nedovoljne komunikacije u samom nevladinom sektoru. Iz tog razloga većina intervjuisanih organizacija žrtve upućuju samo na proverene institucije i organizacije sa kojima imaju dobru saradnju zbog, kako nam je rečeno, kvalitetnijeg pružanja usluga.

Predstavnici nevladinih organizacija koje su učestvovala u istraživanju naročito su istakli potrebu da se nevladin sektor učini transparentnijim, kako bi organizacije koje se bave pružanjem pomoći pojedinim kategorijama žrtava znale gde i kome da upute one žrtve koje ne pokrivaju u svom

delokrugu. Svi ispitanici podržali su ideju o osnivanju Službe za pomoć žrtvama kriminaliteta koja bi žrtvama davala informacije i vršila upućivanja na druge servise, kao i neophodnost postojanja jedne takve službe u našem društvu.

Ovo istraživanje pokazalo je da na teritoriji Beograda postoji razgranata mreža nevladinih organizacija koje pružaju pomoć žrtvama različitih oblika kriminaliteta. Dalji razvoj neprofitnog sektora će, verujemo, biti usmeren na pokrivanje opisanih nedostataka u radu ovih organizacija, proširenje njihove delatnosti, podizanje nivoa usluga koje pružaju kao i uvođenje standarda. Isto tako, iskustva zapadnih, razvijenih zemalja pokazuju da se samo objedinjenim naporima svih nevladinih organizacija koje pružaju pomoć žrtvama kriminaliteta i grupa koje lobiraju za zaštitu njihovih prava, kao i boljom saradnjom nevladinog sektora i institucija, lokalnih, regionalnih i organizacija na nacionalnom nivou, mogu zaštititi prava i zadovoljiti potrebe žrtava kriminaliteta i njihovih porodica. Stoga je neophodno njihovo povezivanje a u tom procesu je, smatramo, od izuzetnog značaja uloga objedinjujuće, upućujuće službe, koja će predstavljati prvi korak za žrtve na putu ka rehabilitaciji.

Tabela 4. Prosečan broj korisnika/žrtava mesečno

Naziv NVO	do 50	od 50 do 100	preko 100
SOS tel. i Centar za devojke	*		
Dečiji romski centar	*		
Helsinški odbor			*
IAN			*
Iz kruga	*		
Savetovalište protiv nasilja u porodici		*	
Sklonište za žene i decu žrtve nasilja	*		
Komiteta pravnika za ljudska prava			*
Beosupport		*	
Justicia	*		
ATIP susret	*		
ASTRA	*		
Fond za humanitarno pravo			*
Prihvatište za žene i decu žrtve nasilja u porodici	*		
SOS tel za žene i decu žrtve nasilja			*
Psihološko savetovalište u Domu omladine	*		
Autonomni ženski centar			*
Sklonište za žene žrtve trgovine ženama	*		

Literatura

Elias, R. (1992) "Which Victim Movement? The Politics of Victim Policy" u Fattah, E.A. *Towards a Critical Criminology*, London: Macmillan.

Faherty, S. (1999) *Victims and Victims' Rights – Crime, Justice and Punishment*, Philadelphia: Chelsea House Publishers.

Freiberg, A. (2000) "Working Together to Improve Services for Victims of Crime", na web strani http://www.victimsa.org/conference/arie_freiberg.htm

US Department of Justice (1997) *New Directions from the Field: Victim's Rights and Services for 21st Century* na web strani www.ojp.usdoj.gov/ovc/new/directions

US Department of Justice, Office for Justice Programs (1998) *From Pain to Power: Crime Victims Taking Action*, Washington DC, september.

**Sanja Milivojević, MA
Biljana Mihić**

Non-governmental organizations assisting victims of crime in Belgrade – survey results

This paper presents the results of survey regarding non-governmental organizations assisting victims of crime in Belgrade. The survey was completed at the end of 2002 for purposes of establishing a Victim Support Service in Serbia. In introduction authors give a short review of victim support services development in the World and the region, explaining the need for such service in Serbia, the subject and the aim of the article as well as the purpose of the survey. Second part of the paper contains the sample, methodology and the aim of the interview with NGO representatives. In the third section authors present the analysis of the survey data. Finally, in conclusion authors summarize the data and observed problems, suggestions for possible solution and directions of future development of services and organizations assisting victims of crime in Serbia.